

Citation:

H.J. Koenen, Levensbericht J. Ackersdijck, in:
Jaarboek, 1861, Amsterdam, pp. 121-128

TER GEDACHTENIS

VAN

Mr. J. ACKERSDIJCK.

DOOR

H. J. KOENEN,

*Secretaris der Letterkundige Afdeeling *)*.

Binnen weinige maanden, Mijne Heeren, is ons hooggeschat medelid de Hoogleeraar ACKERSDIJCK zijnen ambtgenoot HOLTRUS, dien ik nog niet lang geleden van deze zelfde plaatse mocht herdenken, in het graf gevolgd. Beiden, twee der degelijkste geleerden van de eerste helft dezer eeuw; — beiden, schrander en gelukkige beoefenaars van verwante vakken, tot het gebied van de rechts- en staatswetenschap behoorende; — beiden, mannen, die niet slechts hier te lande de instellingen, aan welke zij het hoogleeraarambt bekleedden, tot bijzondere eere verstrekten, maar ook den wetenschappelijken roem onzes Vaderlands in den vreemde grootelijks wisten te doen waarden; — beiden uitstekende vertegenwoordigers van grondige we-

*) Voorgedragen in de Gewone Vergadering der Afdeeling van den 14den October 1861.

tenschap in de Nederlandsche provinciën, die thans het Koninkrijk België uitmaken; ofschoon in een ander opzicht hunne richting in het maatschappelijke en staatsleven aanmerkelijk verschilde. **HOLTJUS**, van hart en ziel aanhanger der zoogenaamde historische school; eene richting, die ook op menig ander gebied een eigenaardig karakter aan zijne denkwijze verleende; — **ACKERSDIJCK**, de eerste invloedrijke leeraar hier te lande eener echt-liberale Staatshuishoudkunde, toen hare voorschriften door de Regeringen nog heinde en ver werden miskend; de man, voor wien onafhankelijkheid *van*, en niet zelden oppositie *tegen* het Gouvernement, waar het de lessen der wetenschap miskende of uit het oog verloor, heilige plicht was, zonder aanzien des persoons tegenover wie het ook zijn mocht te vervullen, ja, hem als de roeping zijns levens voorkwam, en die doordrongen was van de vaste overtuiging, dat eenmaal die beginselen, in spijt van allen tegenstand, moesten en zouden zegepralen.

. In beiden was eene groote helderheid en scherpte des verstands de toongevende eigenschap, die, hetzij bij korteren of uitvoerigen arbeid, voorzat, gevoegd bij eene groote vaardigheid en keurigheid van mondelinge en schriftelijke voordracht; ofschoon **HOLTJUS** zich bij voorkeur op het veld der oudheidkundige wetenschap bewoog, terwijl **ACKERSDIJCK** gaarne de vruchten zijner nasporingen op het gebied van het staatsleven gelden deed; en **HOLTJUS** er vooral behagen in vond, om over ingewikkelde of weinig gekende toestanden van het rechtswezen in lang vervlogene tijdperken het licht van zijn scherpzinnig onderzoek te verspreiden: **ACKERSDIJCK** daarentegen zich in zonderheid ijverig betoonde om de banen van vrijheid, verlichting en menschlievendheid aan te wijzen en te openen, die door den Regent en den Wetgever moeten worden ingeslagen en bewaand, om het waarachtig welzijn der volkeren, hun toenemen in welvaart en geluk, in de naderende toekomst met gunstigen uitslag te bevorderen.

De een betrad eenen weg, die hem tot den Nederlandschen **VON SAVIGNY** of **HUGO** konde vormen; de ander volgde de voetstappen van eenen **ADAM SMITH** of **JEAN BAPTISTE SAY**; bij

den een stond de vraag naar historisch recht op den voorgrond, terwijl de ander het oog hield gevestigd op de lessen der Staats-huishoudkunde en de gegevens der Statistiek.

De een zoowel als de ander had eene uitgebreide kennis van menschen en volken, van landen en staten, op herhaalde reizen of bij een voortgezet verblijf onder vreemden verkregen, welke hem vrijwaarden voor die bekrompenheid van blik, die beperktheid van gezichtseinder, die wel eens aan dezulken eigen zijn, aan wie het niet of schaars ten deel valt, de grenzen van een weinig uitgestrekt gebied, ter vermindering der eenzijdigheid, die eene huisvaste, weinig talrijke, door overmatige gehechtheid aan het oude zich kenmerkende bevolking aankleeft, te overschrijden.

Bij ACKERSDIJK was die gewoonte, om tot bevordering eener onbekrompene denkwijze en tot opzameling van allerlei nuttige kennis en ervaring, uitgebreide en veelsoortige reizen te ondernemen, een der meest kenschetsende karaktertrekken van zijn wetenschappelijk leven; en zelden heeft iemand met meerdere juistheid en volledigheid den eigen aard van zijn werken en streven bij het betreden zijner wetenschappelijke loopbaan geteekend, dan onze ontslapen Akademiebroeder, toen hij het hem opgedragen gewone hoogleeraarambt in de staats- en historische wetenschappen te Luik in 1828 aanvaardde met die belangwekkende Redevoering: *Over het nut, hetwelk vooral de geschieden- en staatkundige studiën uit het doen van buitenlandsche reizen kunnen ontleenen.* Immers, indien reeds in de Oudheid, hoe ingenomen ook de Grieken tegenover den toestand der zoogenaamde *barbaren* met hunne eigene beschaving mochten zijn, uitstekende mannen zich vormden door het bereizen van vreemde landen, hoe zou niet in onze dagen, nu het niemand zal in de gedachten komen om andere beschaafde natiën met den schimpnaam van *Barbaren* te bestempelen, het bezoeken van uitlandsche, in sommige opzichten meer gevorderde volkeren, overvloedige vrucht voor het Vaderland opleveren? Zijn niet zij, die geroepen worden, om hunne landgenooten op de baan eener hoogere beschaving voor te gaan, eenigermate gehouden om dat

middel tot eene meer dan gewone ontwikkeling in het belang hunner gewichtige bestemming aan te grijpen? En had niet ACKERSDIJCK in het voorbeeld van den door hem hooggeschatten G. K. VAN HOGENDORP het voorbeeld voor oogen, hoc, vooral tot het opzamelen van statistieke kennis, het bezoeken van alle de gedeelten des rijks zoowel als van andere gewesten, eene uitnemende nuttigheid had?

Zoo heeft hij dan ook achtereenvolgens, niet alleen onderscheidene gedeelten van ons Vaderland, maar ook Duitschland, Italië, Zwitserland, en Engeland, ja zelfs Rusland, Spanje, Oostenrijk, waarheen in onze eeuw nog zeer weinige Nederlanders hem voorgegaan waren, bezocht, en na zijne reizen schatten van kennis en wetenschap opgelegd, die hij, te huis gekeerd, gewoon was in de keurigste orde als in magazijnen van verkregene ervaring te rangschikken, en soms voor een kleiner of meer uitgebreiden kring beschreef of in het licht stelde. Zoo bezit men van zijne hand beschrijvingen van zijne reizen, niet slechts in de vaderlandsche provinciën, waar hij onder anderen de Koloniën van Weldadigheid aan een grondig en nauwkeurig onderzoek onderwierp, maar ook in Rusland, in Hongarije, in Silezië en elders.

In de Staatshuidhoudkunde was onze ACKERSDIJCK een bewonderaar en volger van den wijsgeerigen ADAM SMITH, wiens sterfjaar zijn geboortjaar geweest was, en tot wiens meerdere bekendheid hier te lande hij niet weinig heeft bijgedragen. Hij heeft hem in eene Akademische rede herdacht en aangeprezen, die in onze taal in het Tijdschrift van zijnen Vriend en Medestander SLOET, voor wien hij groote achting en vriendschap koesterde, is in het licht verschenen.

Dikwijls heeft men het betreurd, dat ACKERSDIJCK zich daarbij heeft bepaald, zonder de leeringen van den grooten Schotschen Staatshuishoudkundige tot een leerboek dier zoo belangwekkende Wetenschap in onze taal te verwerken: immers in dat geval zouden de beginselen eener echt-liberale economie hier te lande veel spoediger wortel hebben gevat; ja men beklagde zich wel eens, dat het noodig scheen, dat een of ander onbekoekt plan

van bijzondere personen, of wel een niet genoegzaam doordacht Ontwerp van Wet, met de gezonde beginselen in strijd, aan het licht kwam, om den beroemden Utrechtschen Hoogleeraar zijne scherpe pen te doen opvatten, ten einde tegen de heillooze gevolgen van een beginselloozen maatregel te waarschuwen. De Staatshuishoudkunde toch is een vak, dat gedurige toepassing op de verschijnselen van elk land en van iederen leeftijd vereischt, om niet in de sfeer der algemeenheden te blijven verwijlen, zoo als dan ook het voorbeeld daarvan is gegeven door den grooten Vader dezer wetenschap, wiens onsterfelijk werk niets minder is dan afgetrokken en zwevende in den luchtkring van het denkbeeldige. Maar ACKERSDIJCK was er levendig van doordrongen, dat zijne eerste en voornaamste roeping bestond in het vormen van leerlingen zijner waardig, zoodat hij zich deswege minder geneigd betoonde om als Schrijver voor het algemeen op te treden.

Aan zijne vrienden beled hij wel eens, dat de bestendige bemoeienis om schatten van geleerdheid en ervaring op te stapelen en in keurige orde te schikken, hem niet zelden verleid had om veel van zijnen tijd, die het grooter publiek had kunnen te stade komen, aan het werk der verzameling en bewerking der bouwstoffen te besteden *).

Voor al zijn de verdiensten van ACKERSDIJCK groot geweest ten aanzien van de beoefening der Statistiek, tot welke bevordering en bearbeiding hij meer bijzonder zijne reizen en briefwisseling deed strekken, en waarover zijne collegiën door allen die ze met eenige aandacht hebben bijgewoond, hoogelijk geroemd worden.

*) Dit ter beantwoording der vraag: waarom de Hoogleeraar ACKERSDIJCK geene meerdere vruchten zijner studiën voor het Publiek in het licht deed verschijnen. Een ander antwoord daarop geeft een brief, dien de Auteur van dit levensbericht reeds in 1847 (den 27sten Maart) van den overledene ontving, en waarin gezegd wordt: „Mijne gezondheid is zoo zwak, dat ik weinig doen kan om het goede te bevorderen, waartoe ik anders zoo gaarne zoude bijdragen. Sedert vijf of zes weken ben ik weder ziek, en dat is ook de oorzaak dat ik niet eerder heb geschreven.”

Met groote ingenomenheid aanvaardde hij dan ook op reeds ver gevorderden ouderdom de betrekking van Voorzitter der Rijks-commissie voor dat vak, vóór eenige jaren hem met algemeene toejuiching opgedragen; ofschoon hem daarin menige teleurstelling wachtte: want het is eene onmiskenbare waarheid, dat, wanneer men bij het verzamelen der bijdragen voor de wetenschap der Statistiek niet door genoegzame medewerking van de zijde van het algemeen ondersteund, maar veeleer tegengewerkt wordt, de gegevens òf onvolledig blijven, òf onbetrouwbaar worden. Zijne gezondheid en krachten hebben hem daarboven niet toegelaten, zich aan dezen werkkring zoo lang en op eene zoo vruchtbare wijze toe te wijden, als hij zich dit in zijn blakenden ijver voor een geliefkoosd vak wel had voorgespiegeld.

Tweemaal, Mijne Heeren, heb ik met ACKERSDIJCK een Congres van Staatshuishoudkunde ter bevordering van de toepassing der beginselen van handelsvrijheid en internationaal verkeer bijgewoond; eenmaal in 1847, en daarna wederom ten jare 1856. Vooral den eersten keer had ik ruime gelegenheid om het groote gezag en den uitgebreiden invloed waar te nemen, dien het uitstekend onderwijs, door ACKERSDIJCK reeds jaren geleden in de Staatswetenschappen aan de Luiksche Hoogeschool gegeven, en 't welk hem in zijne gewezenen leerlingen België's uitmuntendste Staatsmannen deed hervinden, hem sinds lang had verworven. Ook dáár verschaftte zijne keurige en heldere voordracht hem op nieuw een onafgebroken luisterend gehoor. Men bewonderde de klaarheid en eenvoudigheid zijner voorstelling, den toon van diepe overtuiging en gemoedelijken ernst, en de volheid en veelheid van juiste inzichten en fijne opmerkingen, welke den ervaren Spreker, die zich van het fransch nog altijd zoo juist en treffend wist te bedienen, bestendig kenmerkten. Ook in 1856 verloochende zich de warme belangstelling in zijne taal niet, ofschoon hij toen eene snaar heeft geroerd, die velen zijner landgenooten zeer onaangenaam trof, en enkele min juiste bekeerden in het afkeuren van de handelingen der Regering hem dezerzijds eenige, naar het schijnt, niet ongegronde terechtwijzin-

gen hebben doen geworden. Ook in de Congressen ter bevordering van het boetestelsel in de gevangenissen, stelde ACKERSDIJCK levendig belang ; gelijk mede al wat op de zaak van de vrijmaking der Slaven in West-Indië betrekking had, op zijne ijverige deelneming mocht rekenen.

Gij houdt het mij ten goede, Geachte Medeleden, dat ik ditmaal niet heb gemeend, een in bijzonderheden afdalende levensbericht van onzen ACKERSDIJCK te dezer plaatse te moeten voordragen. Bij de prijzenswaardige gewoonte, die heden ten dage bij sommige onzer wetenschappelijke vereenigingen bestaat, om van hare afgestorvene medeleden uitvoerige levensberichten te doen vervaardigen door Schrijvers, die hen van zeer nabij gekend hebben, en daaraan soms een geruimen tijd en tot verzameling van bouwstoffen en ter uitwerking kunnen toewijden, wordt het ondoenlijk, om niet tot herhalingen derzelfde bijzonderheden aanleiding te geven, of geheel onvolledig te blijven ; vooral wanneer het eenen man geldt, wiens onderwijs men moet genoten hebben, om het, wanneer het de hoofdwerkzaamheid zijns levens was, voldoende te kenschetsen. Want de levensloop van eenen Geleerde als ACKERSDIJCK, die er zich vooral op toeleide om voor zijne academische toehoorders te werken, kan niet zoo rijk zijn in groote in het oog vallende bedrijven, als in die schatten van overdenking en studie, welke hunne renten in de wel bezochte gehoorzaal afwerpen, en wier vruchten de maatschappij nog in volgende jaren zal inoogsten, wanneer de mannen, door zulke leeraars gevormd, aan het roer van den Staat geplaatst, of in het behandelen der publieke zaak of het voorstaan en verdedigen der edelste wetenschappelijke belangen eener zich steeds meer ontwikkelende Maatschappij zullen werkzaam zijn. Wie zijne talenten en vermogens, zijne kennis en ervaring aan de opleiding

der jongelingschap toewijdt, hij werkt aan het belang der toekomst, even als de boomkweker die den lommer en het ooft voorbereidt, in welks verkwikkende schaduw en verfrisschend genot het volgende geslacht zich zal verheugen, wanneer de planter in het stille graf, onbewust van den rijkdom der vruchten zijner werkzaamheid in dit leven, het dagen van den morgen eens nieuwen levens verbeidt.